

Montessori mozgatható ábécéjének és dörzsbetűinek összevont, átalakított alkalmazása közép-súlyos értelmi akadályozottak írás- és olvasástanításának előkészítésére

Montessori Mária szerint a gyermek, mivel természeténél fogva aktív, tevékenységek által tanul, és az ismétlések, gyakorlások során önmagát fejleszti. Ezeket szem előtt tartva tehát úgy segíthetjük a legeredményesebben a gyermek tanulását, ha felismerjük valós szükségleteit, és hagyjuk őt önállóan cselekedni.

Montessori Mária maga is alkalmazta pedagógiáját az értelmileg akadályozott gyermekek oktatásában, így ilyen irányban is utat mutatott számunkra.

Az anyanyelvi nevelés éppen olyan kézzel fogható tapasztalás formájában történik Montessorinál (játékos, cselekedtető nevelés által), mint az élet más területeinek felfedeztetése. Nem technikai úton közelíti meg az írás-olvasás tanulását, hanem közvetett tapasztalás révén: az íráshoz szükséges kézmozdulatokra koncentrálnak. A lényeg, hogy a gyermek megfelelő kéz ügyességre tegyen szert.

Az írásra való előkészület során első lépés a sajátos rajzolás, a második a betűk tapintása, a harmadik pedig a szóalkotás a mozgatható ábécé betűivel. Montessori az írás-olvasás elősegítésére kivágott betűket használ: a dörzspapírból kivágott magánhangzók rózsaszínűek, a mássalhangzók kékek. Amikor kedve van a gyermeknek, végigsimíthatja ujjával a betűsablont, miközben kiejti a betűhöz tartozó hangot.

Mivel az eredeti elképzelés szerinti eszköz használata közben úgy tapasztaltam, hogy a különféle színű betűk nehezítették az értelmileg középsúlyosan sérült tanulóim számára a megértést, saját eszköztáram elkészítésekor kihagytam ezt az előírást, és egy színű dörzspapírból vágtam ki az ábécé betűit. Így a betűk nem a szavak hangonkénti elemzését és ábrázolását szolgálták, hanem csupán a felismerést. Ilyen módon tanítványaim számára könnyebbé vált az egyszerű szavak alkotása, illetve a saját nevük kirakása. A betűket nem ragasztottam gyufásdoboz méretű háttérre, hogy a taktilis érzékelés általi megismerést maximalizáljam, csak a betű formájának végigtapintására figyeltem. Szem előtt tartottam, hogy először a nagy nyomtatott betűket tanulják, és azokat ismerik fel könnyebben, így az eszköztár csak nagy, nyomtatott betűkből áll. Cél a betűk látással és tapintással történő felismerése és a hangzással való összekapcsolása. Mindez az írás és az olvasás előkészítését, valamint a szavak felismerését szolgálja.

Az előkészítés a következő: két (Montessorinál eredetileg három), hangzásban és formában eltérő betűt helyezek a tanuló elé. A gyakorlat háromlépcsős tanóra keretében történik. Első lépésben az egyik betűt író mozdulattal átsimítjuk, és hangosan kimondjuk a betűnek megfelelő hangot. A gyermek ezt megismétli. Olyan szavakat mondunk, amelyekben ez a hang szerepel. Ha a gyerek a betűt helyesen át tudja rajzolni és meg tudja nevezni, újabb betűre térünk át. A második lépcső során mind a két betű elől van, és megkérjük a gyermeket, hogy mutasson rá az egyikre, rajzolja át, és ejtse ki a hozzá tartozó hangot. A harmadik lépcsőben felmutatunk egy betűt, és megkérdézzük a gyermeket: milyen betű ez? A tanuló megnevezi, átrajzolja, és kiejti a hozzá tartozó hangot.

A továbbiakban gyakorolhatja csukott szemmel és hangosan kiejtve velünk együtt is. Folytathatjuk úgy, hogy felmutatunk egy betűt, a gyermek kiejti a hozzá tartozó hangot, majd olyan szót keres, amely az adott betűvel kezdődik. A sort a szavak megalkotásával folytatjuk: a tanuló elé teszem az ábécé összes betűjét tartalmazó dörzsbetű-készletet, majd konkrét szót mondom neki. A gyermek kikeresi (ha szükséges, tanítói segítséggel) az adott szó betűit, végigsimítja őket, majd a megfelelő sorrendbe helyezve kirakja belőlük az adott szót.

Ezt szókártya segítségével ellenőrzi. Sok gyakorlás után a tanulók önállóan is ki tudják keresni a szükséges betűket, majd önállóan ki tudnak rakni saját maguk által alkotott szavakat.

Montessori mozgatható ábécéjének és dörzspapír-betűinek összevonása és alkalmazása megkönnyíti az értelmileg középsúlyosan érintett tanulóknál az írás-olvasás előkészítését. A három lépcsőfokú lecke a gondolkodás különböző síkjait hozza műköedésbe, a leegyszerűsített eszköz pedig megkönnyíti a betűk – taktilis érzékelés és látás útján történő – felfedezését, felismerését. Ilyen módon lehetőséget teremt a tanuló számára a magasabb kommunikációs szint elérésére.

Szakirodalom

Montessori, M. (1909; 2011): *A gyermek felfedezése*. Cartaphilus Könyvkiadó, Budapest.

Montessori, M. (1995): *Módszerem kézikönyve*. In: Kurucz Rózsa (szerk.): *Montessori-pedagógia*. OKTNER-NODUS Kiadó, Veszprém.

M. Nádas Mária (2001): *Adaptivitás az oktatásban*. Comenius Bt., Pécs.